

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

№ 2 (325) КВІТЕНЬ

2019

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО

УНІВЕРСИТЕТУ

ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

№ 2 (325) квітень 2019

Засновано у лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(філологічні науки)
Постанова президії ВАК України від 18.11.09 № 1-05/5

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 29 березня 2019 року)

Виходить двічі на місяць

	Material for Interpreters Training Consecutive Translation	145
17	Карачова Д.В. Гендерні особливості перекладу науково-технічних текстів.....	154
18	Кінаш Л.Я. Лексико-граматичні особливості відтворення словосполучень з колірним компонентом в українських перекладах оповідання Чарльза Діккенса ‘Різдвяна пісня в прозі’	161
19	Клочко Т.В. З історії вивчення українських псевдонімів.....	170
20	Кобзар О.І. Особливості відтворення реалій з національно-культурним компонентом значення у художньому перекладі.....	177
21	Ленська С.В. “Маруся” Г. Квітки-Основ’яненка і “Бідна Ліза” М. Карамзіна: національні моделі сентименталізму.	185
22	Лисанець Ю.В. <i>Primum non nocere</i> : Морально-етична проблематика у літературно-медичному дискурсі американської прози ХХ століття.....	194
23	Лучко Е. А. Роман Дена Сіммонса «Гіперіон» у контексті інтертекстуальних зв’язків з творчістю Джона Кітса.....	202
24	Марчук М.С. Особливості відтворення ономастичних культурем у короткій прозі Х.Л. Борхеса.....	210
25	Рева І.А. Граматичні трансформації у ліриці Дж.Г. Байрона.....	221
26	Данилюк Л.В. Рябокінь Н.О. Специфіка англомовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу.....	228
27	Шаповалова Л., Майоренко В. Французькі фразеологізми з кулінарним компонентом як дзеркало ментальності.....	237
28	Шехавцова С.О. Лексико-фонетичні засоби створення сатиричного ефекту в романі Дж. Геллера «Пастка на дурнів»	247
29	Вернік О. О. Біблійні мотиви та образи в творчості літературних груп „Ланка”-МАРС та „Серапіонові брати”.....	255
30	Ли Ялинь Творчество И. Одоевцевой и Г. Иванова в рецепции Г. Адамовича в 1923–1928 гг.....	264
31	Лі Лі Поширення і дослідження сучасної російської жіночої прози в Китаї	272
32	Gavryliak V.V. Linguistic manipulation in campaign speeches of Donald Trump.....	279

analysed in this articles. It has been established that proper names form part of onomastic culturems. It has been determined that the most frequent ways of rendering onomastic culturems in short stories by J.L.Borges (in the translations by V. Shovkun) are transcription, traditional (established) equivalent, calque or loan translation and combined renomination. As a result of the investigation it has been stated that in order to obtain adequacy and equivalence not only language knowledge is required from the translator, but also culture knowledge.

Key words: onomastic culturem, transcription, traditional equivalent, calque, combined renomination.

Стаття надійшла до редакції – 4.04.2019

Стаття прийнята до друку – 08.04.2019

Рецензент – к.філ.н, доцент кафедри теорії та практики перекладу з романських мов імені Миколи Зерова, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Г.Г. Верба

УДК 821.111 – 14

І.А. Рева

<https://orcid.org/0000-0003-5326>

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ЛІРИЦІ ДЖ.Г. БАЙРОНА

Народи земної кулі ніколи не жили ізольовано один від одного. Між ними завжди існували економічні, дипломатичні, політичні, культурні й інші зв'язки. З постійним загальнолюдським прогресом зростають і міцніють взаємовідносини між народами. Для взаєморозуміння народів, що говорять різними мовами, найбільш ефективним засобом є переклад, тобто передача засобами своєї мови того, що створено іншою мовою. Переклад охоплює дуже широку сферу суспільної діяльності. Перекладаються з однієї мови на іншу художня література з усіма її різновидами: вірші, проза, драматургія, наукова – з усіх галузей людського знання, технічна, воєнна, науково-популярна, мистецтвознавча та інша література (Питання перекладу, 1957, с. 5). Поряд з перекладом книг відбувається переклад багатьох дипломатичних документів, ділових паперів, зокрема комерційних, філософських, політичних, газетних, військових, адміністративних текстів, переклад матеріалів для кіно, радіо, телебачення. Практика перекладу може користуватися послугами багатьох наук, але власної науки не має. Не вдаючись у розгляд суперечок про, куди віднести теорію перекладу до літературознавства чи мовознавства, скажемо тільки, що теорія перекладу немислима без органічного поєднання лінгвістичних і літературознавчих дисциплін (Питання перекладу, 1957, с. 5).

Доба романтизму в усіх європейських літературах ознаменувалася появою не тільки великих поетів і письменників (Дж.Г. Байрон, Й.В. Гете, Т. Шевченко, О. Пушкін та ін.), а й дала поштовх перекладацькій діяльності. Дж.Г. Байрон відомий англійський романтик. Твори Дж.Г. Байрона мають важливий вплив на творчість поетів різних країн, зокрема й українських. О. Веретенченко, В. Богуславська, О. Грязнов, М. Рошківський, Ю. Корецький, Д. Паламарчук є одними з найвідоміших перекладачів творчості Дж.Г. Байрона в Україні. Вони конкретизують зміст оригіналу. Відтворення оригіналу безумовно посідає провідне місце у мовознавчих, літературознавчих, перекладознавчих наукових дисциплінах. Перекладачі творчості Дж.Г. Байрона досить точно передають зміст, образність, прагматичну спрямованість, внутрішній дух твору за допомогою трансформаційної моделі перекладу.

Переклад творів англійських митців на українську мову, як і на мови інших народів, є дуже важливим фактором збагачення літературознавства та мовознавства. Питання перекладу розглядають як вітчизняні так і зарубіжні науковці: М. Онищук, О. Кальниченко, І. Корунець, А. Загнітко, О. Селіванова, Н. Баландіна, Н. Хомський, А. Гуртадо, А. Швейцер та ін. Дослідники аналізують поняття «перекладу», а й розширюють та збагачують, лексику, фразеологію, синтаксичні структури за допомогою різних сучасних трансформацій, які є актуальними в нашому сьогоденні.

Мета статті – розглянути граматичні трансформації на прикладах українських перекладів ліричних творів Дж.Г. Байрона.

Переклад – це процес і результат передачі інформації однієї мови на іншу зі збереженням міжкультурного елементу обох сторін. Визначення терміну “переклад” залежить від аспекту проблеми. Вчені інтерпретують слово “переклад” у двох значеннях «переклад» як текст та “переклад” як вид діяльності перекладача, тобто процес перетворення тексту оригіналу в текст перекладу. У зв’язку з цим навчання перекладу охоплює два аспекти. Перш за все, це створення продукту перекладацької діяльності тексту перекладу (результат), а з іншого боку, – те, яким чином і якими засобами це може бути досягнуто. Найбільш поширеними є два види перекладу: усний і письмовий (Актуальні проблеми теорії і практики перекладу, 2018, с. 386). Усний переклад – один із найскладніших видів перекладу, що вимагає не тільки відмінного знання тематики перекладу, а й вміння швидко, повно та доступно передавати зміст сказаного мовою перекладу. Письмовий переклад – є авторською, творчою діяльністю найвищого рівня еквівалентності, що має сталу технологію проведення, де оригінал і текст перекладу виступають у вигляді фіксованих текстів, із якими можна працювати необмежений час із використанням додаткової літератури чи електронних засобів. Головною відмінністю між цими видами перекладу автор вбачає у характері обмежень. Т. Ганічева акцентує увагу на тому, що під час письмового посередництва, на

відміну від усного, перекладач зазвичай має достатньо часу, аби користуватися словниками, іншими довідковими матеріалами і навіть проводити консультації з фахівцями для вирішення проблем, які пов'язані з інтерпретацією тексту оригіналу (Актуальні проблеми теорії і практики перекладу, 2018, с. 388). За словами дослідниці А. Монашненко: «Специфіка письмового перекладу спонукає до акцентування більшої уваги на граматиці, в порівнянні з навчанням усного перекладу». Основними ознаками перекладу як міжмовної та міжкультурної комунікації є моделі перекладу. У перекладознавстві виділяють велику кількість сучасних моделей перекладу таких як: аналітична, терменевтична, денотативна, інтерпретативна, когнітивна, комунікативна, контекстна, контрактивна, психолінгвістична, семантична, семіотична, трансформаційна, трансформаційно-семантична, еквівалентна, а також модель опосередкованого перекладу (Актуальні проблеми теорії і практики перекладу, 2018, с. 391). Дослідники Т. Пасічник та А. Науменко виокремлюють провідні моделі процесу перекладу: ситуативну, семантичну, психолінгвістичну, трансформаційну, комунікативну, інформативну.

Трансформаційна модель виникла під впливом ідей трансформаційної граматики та передбачає перетворення синтаксичних структур тексту оригіналу (його трансформацій) у перекладений текст. Для того, щоб отримати трансформаційні граматичні конструкції потрібно використовувати трансформаційний аналіз. О. Селіванова зазначає: «Трансформаційний аналіз – методика вияву схожості й відмінності між синтаксичними конструкціями шляхом установлення правил перетворення їхніх ядерних структур і набору таких трансформацій за умови збереження лексичного складу конструкцій і синтаксичних зв'язків їхніх складників» (Селіванова О., 2006, с. 626). Трансформаційний аналіз зорієнтований на існування безпосереднього зв'язку між граматичними структурами та лексичними одиницями контактуючих мов.

Переклад жанрового багатства художньої літератури – проблема багатоаспектна і складна як із літературознавчого, так із мовознавчого погляду. Адекватність мовної комунікації досягається на рівні як власне мовних, так і парамовних засобів, які також становлять невід'ємну частину спілкування. У межах трансформаційної теорії виокремлюється існування чотирьох рівнів спорідненості між одиницями оригіналу й перекладу: 1) відношення ядерна структура МО – (еквівалентна) ядерна структура МП; 2) відношення ядерна структура МО – похідна структура МП (що виводиться з еквівалентності ядерної структури МП); 3) відношення похідна структура МО – ядерна структура МП (еквівалентна ядерній структурі МО, до якої зводиться вихідна структура); 4) відношення похідна структура МО – похідна структура МП (обидві структури зводяться до еквівалентних ядерних структур) (Онищук М., 2015, с. 142).

Відомо, що в ході трансформації відбуваються перетворення на різних мовних рівнях – морфологічному, лексичному, синтаксичному. Залежно від характеру одиниць МО, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, перекладацькі трансформації діляться на лексичні та граматичні. Крім того, існують також комплексні лексико-граматичні трансформації, де перетворення або стосуються одночасно лексичних і граматичних одиниць оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних і навпаки. У зв'язку з цим багато лінгвістів схильні розглядати процес перекладу в три етапи. На першому етапі структури оригіналу перетворюються в ядерні структури МО; на другому – ядерні структури МО замінюються еквівалентними структурами МП; на третьому – ядерні структури МП розгортаються до термінальних структур МП) (Онищук М., 2015, с. 142). Трансформаційна теорія успішно пояснює доволі часті підчас перекладу факти «граматичних замінь», коли певним структурам оригіналу відповідають у перекладі структури іншого типу. Їхня еквівалентність ґрунтується на можливості зведення їх до однакових ядерних одиниць. Наприклад, український митець Д. Паламарчук у своєму перекладі ліричного доробку “Евтаназія” Дж.Г. Байрона демонструє трансформаційну модель синтаксичних конструкцій:

«But silent **let me sink to earth**» (The works of L. Byron, 1842, с. 550).

«**Волю** тишу **в часі тому**» (Байрон Дж., 1982, с. 77) (Переклад Д. Паламарчука)

У оригіналі тексту спостерігаємо звертальне речення, а перекладач передає думку автора через опативне (бажальне) речення. Дієслово *let* в англійській мові має значення дозволу в той час як українське слово «волю» виражає модальність бажальності.

Трансформація на синтаксичному рівні передбачає зміну не лише в типах речень, а й зміну частин мови:

“In the desert a fountain **is springing**, “Є в пустелі джерельце **студене**,
In the wide waste there still is a tree” Дуб росте у проваллі на дні”
(The works of L. Byron, 1842, с. 28). (Байрон Дж., 2005, с. 434).

(Переклад Д. Паламарчука)

Дж.Г. Байрон у своєму творі “Сон” для опису водограю використовує складений дієслівний присудок, тобто дієслово, в той час як Д. Паламарчук вживає прикметник, що виступає в реченні означенням.

Визначний теоретик і практик художнього перекладу академік М. Рильський надавав перекладам великого суспільного значення: “Обмін перекладами художніх творів становить одну з найпотужніших підйомів у справі взаємознайомлення народів, у справі їх культурного зближення, у справі дружби народів” (Питання перекладу, 1957, с. 6). Перекладна література “не тільки незмірно розширює наш ідейно-естетичний кругозір, не тільки має величезне пізнавальне значення, а й навчає нас поважати та любити культуру інших народів в її історичному розвитку, в її сучасному і минулому, виховує в нас – при глибокому

визнанні національної самобутності тої чи іншої літератури – благородне почуття інтернаціоналізму”. Зокрема, перекладачі намагаються відтворити точність оригіналу тексту. Прикладом виступає переклад Д. Паламарчука у вірші “Сон” Дж.Г. Байрона: “And they were canopied by the blue sky, **So cloudless, clear, and purely beautiful**, “І неба голубе шатро синіло **Таке безхмарне й чисте, що було**

That God alone was to be seen in Heaven” (The works of L. Byron, 1842, с. 37).

Самого Бога видно” (Байрон Дж., 2005, с. 437).

(Переклад Д. Паламарчука)

У вище наведеному прикладі трансформаційна модель граматичної структури залишається незмінною. То ж слід зазначити, що трансформаційна модель не завжди передбачає зміни так само як і в наступному випадку:

У вище наведеному прикладі трансформаційна модель граматичної структури залишається незмінною. То ж слід зазначити, що трансформаційна модель не завжди передбачає зміни так само як і в наступному випадку: And dreams in their development have breath,

And tears, and tortures, and the touch of Joy” (The works of L. Byron, 1842, с. 33). У розвитку своєму дишуть сни,

Приносять сльози, муки й раювання” (Байрон Дж., 2005, с. 434).
“(Переклад Д. Паламарчука

Таким чином, здійснивши порівняльний аналіз ліричних творів Дж.Г. Байрона та перекладів українських знавців творчості Дж.Г. Байрона, можемо зробити висновок, що переклад є функціональним різновидом білінгвізму, а теорія перекладу самою своєю суттю є не що інше, як науково обґрунтоване зіставлення системи двох мов. Переклад дає змогу встановити закономірні відповідності між одиницями двох різних мов на основі спільності вираженого ними семантичного змісту. У цьому найефективнішою є трансформаційна модель перекладу, яка допомагає розглянути переклад більш ґрунтовно на мовних рівнях

Списку використаної літератури

Актуальні проблеми теорії і практики сучасного перекладу [Текст]: монографія (за ред. С.М. Амеліна. – Київ.: Центр учб. л-ри, 2018. – 470 с. **2. Байрон Дж. Лірика** [Текст] : [упоряд., перекл. з англ. Д. Паламарчука; передм. Л. Герасимчука]. – Київ.: Дніпро, 1982. – 150 с. **3. Байрон Дж. Мазена:** [пер. з англ. Н. Жлуктенко]. – Харків : Фоліо, 2005. – 477 с. **4. Загнітко А. Великий сучасний англо-український словник** / А.П. Загнітко. – Донецьк. – 2008. – 1008 с. **5. Корунець І. Вступ до перекладознавства** [Текст] : навч. посіб. для студ. перекладацьких і філологіч. фак. ін-тів / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 512 с. **6. Кальниченко О. Призначення історії перекладознавства** [Текст] / О. Кальниченко, Н. М. Кальниченко // Філологічні трактати : наук. журн. – Суми ; Х., 2010. – Т. 2, №3. – 2010. – С. 145 – 149. **7. Основи перекладу: Курс лекцій з теорії та практики перекладу** / Т.Е. Мірам, В. Дайнеко, Л. Тарануха [та ін.]. – Київ: Ніка-центр, 2002. – 240 с. **8. Онищук М.**

Можливості застосування трансформаційної моделі у процесі перекладу / М.І. Оніщук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». – Одеса, 2015. – Т.2. – Вип.18. – С. 141 – 143. **9.** *Питання перекладу* [Текст]: з матеріалів руспублік. наради перекладачів, лют. 1956 р. / ред. М. П. Лещенко. – К.: Худож. літ-ра, 1957. – 208 с. **10.** **Селіванова О.** *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія* / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с. **11.** *The works of Lord Byron. : Complete in one volume. Vol. I.* – London. – 1842. – 866 р. **12.** *Українське перекладознавство ХХ сторіччя* [Текст]: бібліографія / уклад Тарас Шмігер; ЛНУ імені Івана Франка; Наук. т-во імені Шевченка. – Львів: Дослідно-видавничий центр, 2013. – 626 с.

References

1. Aktualni problemy teorii i praktyky suchasnoho perekladu [Tekst]: monohrafiia (2018). [Actual problems of the theory and practice of modern translation] [Monograph].
2. **Bairon, Dzh.** (1982). Liryka [Lyrics] [in Ukrainian].
3. **Bairon, Dzh.** (2005). Mazepa [Mazepa] [in Ukrainian].
4. **Zahnitko, A.** (2008). Velykyi suchasnyi anhlo-ukrainskyi slovnyk [Great modern English-Ukrainian dictionary] [in Ukrainian].
5. **Korunets, I.** Vstup do perekladoznavstva (2008). [Introduction to translation studies] [in Ukrainian].
6. **Kalnychenko, O.** (2010). [Appointment of the history of translation studies] №3. P. 145 – 149 [in Ukrainian].
7. **Osnovy perekladu: Kurs lektsii z teorii ta praktyky perekladu** (2002). [The basis of the translation: A course of lectures on the theory and practice of translation] [in Ukrainian].
8. **Onyshchuk, M.** (2015). Mozhlyvosti zastosuvannia transformatsiinoi modeli u protsesi perekladu [Possibilities of application of transformation model in the process of translation] *International Humanitarian University. Seria «Philology». Issue 18* pp. 141 – 143 [in Ukrainian].
9. *Pytannia perekladu* (1957). [Translation questions] [in Ukrainian].
10. **Selivanova, O.** (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: the terminology encyclopedia] [in Ukrainian].
11. *The works of Lord Byron* (1842). [in English].
12. *Ukrainske perekladoznavstvo XX storichchia* (2013). [Ukrainian Translation Studies of the 20th Century] [in Ukrainian].

Рева І.А. Граматичні трансформації у ліриці Дж.Г. Байрона

У статті проаналізовано переваги та недоліки перекладацького процесу. Виявлено відповідності між усним і письмовим перекладом. Розглянуто ефективність трансформаційної моделі перекладу на мовних рівнях. Продемонстровано основні тенденції трансформаційного аналізу при здійсненні перекладу двох різних мов. Зосереджено увагу на концепціях мовних одиниць, мовного перекладу та граматичних структур. Схарактеризовано провідні види та моделі перекладу. Висвітлено поняття перекладної літератури. Наведені приклади граматичних структур трансформаційної моделі перекладів ліричних творів Дж.Г. Байрона з англійської мови на українську мову на

синтаксичному рівні. Доведено, що трансформаційна модель найбільше використовується на синтаксичному рівні оригіналу та перекладу.

Ключові слова: переклад, трансформаційна модель, мовна одиниця, мовний переклад, усний переклад, письмовий переклад, граматична структура.

Рева И.А. Грамматические трансформации в лирике Дж.Г. Байрона

В статье проанализированы преимущества и недостатки переводческого процесса. Выявлено соответствия между устным и письменным переводом. Рассмотрена эффективность трансформационной модели перевода на языковых уровнях. Продемонстрированы основные тенденции трансформационного анализа при осуществлении перевода двух разных языков. Сосредоточено внимание на концепциях языковых единиц, речевого перевода и грамматических структур. Охарактеризованы ведущие виды и модели перевода. Освещены понятие переводной литературы. Приведенные примеры грамматических структур трансформационной модели переводов лирических произведений Дж.Г. Байрона с английского языка на украинский язык на синтаксическом уровне. Доказано, что трансформационная модель больше всего используется на синтаксическом уровне оригинала и перевода.

Ключевые слова: перевод, трансформационный модель, языковая единица, языковой перевод, усный перевод, письменный перевод, грамматическая структура.

Reva I.A. Grammatical Transformations in Lyrics by J.G. Byron

The article analyzes the advantages and disadvantages of the translation process. Matches between oral and written translation are found. The efficiency of the transformational model of translation at the language levels is considered. The main tendencies of transformation analysis in the translation of two different languages are demonstrated. Focused attention is paid to the concepts of linguistic units, linguistic translation and grammatical structures. The leading types and models of translation are described. The concept of translated literature is highlighted. Examples of grammatical structures of the transformational model of translations of lyrical works are presented. Byron from English into Ukrainian at the syntactic level. It is proved that the transformation model is most used at the syntactic level of the original and translation.

Key words: translation, transformation model, linguistic unit, linguistic translation, verbal translation, written translation, grammatical structure.

Стаття надійшла до редакції – 14.04.2019

Стаття прийнята до друку – 15.04.2019

Рецензент – к.пед.н, доцент кафедри романо-германської філології ЛНУ імені Тараса Шевченка, Биндас О.М.